

Nenad Kecmanović*
Tijana Kecmanović**

Pregledni naučni rad
UDK 321.64
DOI 10.7251/POL1306267K

„SAMOOSLOBOĐENJE“ KAO NENASILNA AGRESIJA **- uz prevod Šarpove knjige Samooslobođenje -**

Self-Liberation as Non-Violent Agression

***Sažetak.** Koautori analiziraju strategiju nenasilnog rušenja diktatura iz pera Džina Šarpa. Njegovi kratki priručnici poslužili su kao uputstvo za akciju pokreta Otpor u Srbiji, a da javnost dugo to nije znala. Poslije svrgavanja Miloševića u oktobru 2000, Šarpove brošure prevedene su na sve svjetske jezike i postale biblija „Obojenih revolucija“ u Istočnoj Evropi i „Arapskog proljeća“ na Bliskom Istoku. Koautori, zatim, ispituju teorijsko i istorijsko porijeklo Šarpovih ideja, sponzore njegovih operativnih projekata, pomoćne metode rušenja režima itd. I na kraju traže odgovor kome i zašto sve to služi*

***Ključne riječi:** pasivna rezistenmcija, manipulacija masava, oblikovanje javnog mnjenja, desuverenizacija država, globalizacija*

Promocija u Beogradu

U savremenoj politikološkoj literaturi već se odavno, kao opšte mjesto, podrazumijeva da obojene revolucije u postkomunističkim zemljama, jednako kao i arapsko proljeće u Tunisu, Libiji, Egiptu i Siriji, nisu bile manifestacije spontanog građanskog bunta protiv diktature. Ili barem nisu bile samo to nego prvenstveno spolja isplanirane, pripremane i usmjeravane manipulacije masama uz pomoć lokalnih aktivista.

I dok na Zapadu rapidno raste broj naslova u kojima se analizira ova nova tehnologija ratovanja, u kojoj se umjesto klasičnog naoružanja i vojske koriste kompleksne i suptilne psihološke metode uticaja aktivnog pojedinca i organizovane grupe na mase, na srpskom jeziku je još uvijek relativno malo stručnih i naučnih analiza na ovu temu. Djeluje neočekivano jer je upravo Srbija 2000. bila prvi uspio test

---

* Редовни професор политикологије и декан Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци.

** Дипломирани политиколог и преводилац.

primjene nenasilne agresije za rušenje nepodobnih režima. Ali, istovremeno, i sasvim razumljivo da većini učesnika tzv. oktobarske revolucije, pa čak i većem dijelu vođstva Otpora nije lako da se suoče sa neprijatnom činjenicom da su bili izmanipulisani. Oni su tek naknadno saznali da su u stvari djelovali kao marionete u službi jednog spolja pripremanog i dobro kamufliranog projekta rušenja režima koji je još uvijek imao izborni legitimitet.

Naknadna spoznaja da je masovka na Trgu Republike bila dirigovana od ex ambasadora SAD Montgomerija i da su je usmjeravali unajmljeni mladi aktivisti, koji su instruisani i trenirani u budimpeštanskom hotelu Hilton, nije bila dobra reklama za novu vlast. Neprijatno iznenađen bio je i prvi menadžer revolucije Zoran Đinđić kada je, prilikom prve premijerske posjete Vašingtonu, otkrio da podrška rušenju i isporučivanju Miloševića nije značila i finansiranje oporavka Treće Jugoslavije, reintegraciju Kosmeta i prijem u EU. Naprotiv, slijedi odlazak Crne Gore, secesija Kosova, distanciranje od RS i velika rasprodaja Srbije po najsureovijem neoliberalnom receptu. Možda za vođe DOS-a nijedna cijena nije bila preskupa za odlazak osionog i neuspješnog Miloševića. Ali, da se znalo da se konci revolucije povlače spolja i to od onih istih snaga koje su nedugo prije toga tri mjeseca bjese mučno bombardovali Srbiju, podrška nezadovoljnih masa bila bi, sasvim sigurno, neuporedivo skromnija. Popularnost Miloševića i njegove SPS poslije vrtoglavih 85 odsto jeste bila u dramatičnom padu i on se koalicionim manverima dovijao kako da ostane na vlasti. Međutim, on nije izgubio povjerenje birača zato sto je izvršio agresiju na Hrvatsku ili BiH nego zato što nije uspio da srpske dijelove secesionističkih republika zadrži u okviru Treće Jugoslavije. Ne manji razlog što se narod okrenuo protiv njega bio je sunovrat materijalnog standarda i izolacija zemlje. Ali, i jedno i drugo bilo je rezultat djelovanja spoljnog faktora: američka logistika za Tuđmanove ofanzive „Oluja“ i „Bljesak“ i vazdušni napadi NATO na srpske položaje u Bosni, odnosno embargo i sankcije.

Strategiju, taktiku, metode i pozadinu spolja dirigovane spontane pobune masa protiv režima, formiranjem daljinski upravljanih specijalnih organizacija za podršku opoziciji, prvi je objelodanio Majkl Dobs u Vašington Postu od 11. decembra 2000. „Konsultanti koje je plaćala Amerika odigrali su iz sjenke ključnu ulogu u bukvalno svakom aspektu rušenja Miloševića, vodeći ankete o javnom mnjenju, obučavajući hiljade opozicionih aktivista, organizujući paralelno brojanje glasova ... Američki poreski obveznici platili su 5000 flašica spreja kojim su aktivisti Otpora žvrljali grafite protiv Miloševića i dva i po miliona plakata sa sloganom ‘Gotov jel!’“¹ „Otpor“ je postao recept za „Zubr“ u Bjelorusiji, januara 2001., „Kmaru“ u Gruziji, aprila 2003, za „Poru“ u Ukrajini, juna 2004. - dopunio je Dobsovu analizu povodom Ukrajine Ijan Trejnor.² „Kampanja je američka tvorevina, sofisticirana i briljantno smišljena izvedba zapadnjačke vještine brendiranja i masovnog marketinga koja se naveliko koristi za smjenjivanje nepoželjnih režima. Kampanja koju finansira i organizuje američka vlada i koja zapošljava američke konsultante, anketare, diplomate, dvije velike američke stranke i američke nevladine organizacije,

prvi put je u Evropi upotrebljena u Beogradu 2000 da se pobijedi Milošević³.³ Ovaj autor u daljem tekstu analizira biografije i kretanje u službi američkih ambasadora, iz čega se vide poučne koincidencije da je ambasador Ričard Majls poslije uspjeha 2000. u Beogradu premješten u Tbilisi, gdje je izbila pobuna protiv Ševarnadzea. Ričard Karlson je objavio članak pod naslovom „Sorošova potemkinova revolucija“, koji aludira na redovna ulaganja ovog filantropa u projekte smjena vlada koje finansira američka „Nacionalna fondacija za demokratiju“ * (Toni Galuči) A ovaj duhovit naslov inspiriše Lebedeva na zaključak: „Sintagma koju je Ričard Karlson stavio u naslov svoga članka, ‘potemkinova revolucija’ za opis ‘obojenih prevrata’ na postsovjetskom prostoru najbolje odražava nestabilnu špekulativnu konstrukciju, zasnovanu na manipulacijama sa lokalnim stanovništvom i ‘novcem iz vazduha’ preookeanskih avanturista-zajmodavaca. Treba li se čuditi što su se na čelu ‘križne uprave’ koja prati ‘izvoz revolucija’, spojili zajednički interesi Petera Akermana, glavnog ortaka kralja džank-obveznica i međunarodnog berzanskog špekulanta Džordža Soroša ...“⁴ U svakom slučaju, rušenje režima se završavalo promocijom prozapadnih lidera, koji su podršku poslije plaćali sa visokim kamatama.

Na putu u Istočnu Evropu i Bliski Istok

Za širu domaću publiku ta druga strana medalje postala je transparentna tek kada je objavljeno da su se Srđa Popović, Slobodan Homen, Ivan Marović Aleksandar Marić, Ivan Andrić, Predrag Lečić, Stanko Lazendić, Siniša Sikman, Danijela Nenedić i drugi „vukovci“ Montgomerijeve „budimpeštanske škole“ za prevrat u Srbiji, pojavili kao internacionalni instruktori za rušenje diktatura u Gruziji i Ukrajini, a kasnije i u Tunisu, Libiji, Egiptu i Siriji.⁵ Sa istorijske distance od desetak godina i prostorne distance sa novih radnih adresa u udaljenim zemljama, oni su bez zazora opisivali kako su obmanuli svoje sunarodnike. Kako su putovali u Budmpeštu na kurseve za rušenje vlasti u Srbiji, kako su u organizaciji američkih fondacija besplatno boravili u luksuznom hotelu Hilton u centru Pešte, kako su slušali instrukcije vijetnamskog veterana pukovnika Helvija, gledali video predavanje poznatog finansijskog špekulanta sa džank-obeznicama Pitera Akermana, te dežurnog stručnjaka za medijsko aktueliziranje srpskog pitanja Danijela Servera. Ali i kako su dobijali priručnike, digitalnu tehniku i gotovinu, koji su u diplomatskim koferima prebacivali preko granice. Istina, „Otpor“ je samoinicijativno fomirala grupa od desetak studenata još prije bombardovanja NATO-a, ali su zatraženu američku podršku dobili tek kasnije.

Da li su ti mladi ljudi zaista vjerovali da je Milošević oličenje apsolutnog zla, a da su oni koji su nedužne građane Srbije isključili iz svega, stavili pod embargo i sankcije, iscrpljivali i ponižavali i na kraju bombardovali - njihovi dobročinitelji? Ili su prijavljujući se na recepciju Hiltona u Budimpešti, mislili da su istovremeno primljeni u krug globalne elite i isplivali iz balkanske kaljuge? Da li su sanjali da će kao udarna pesnica opozicije steći revolucionarnu slavu? Ili su, naprosto, čeznuli za

komadom vlasti i slasti? Prema kazivanju jedog od njih, bili su to mahom siromašni mladići i djevojke, studenti i srednjoškolci, bez radne i životne perspektive, za koje je Milošević bio metafora zla jer im je ukrao najljepše godine mladosti i oduzeo mogućnost da žive „kao sav normalan svijet“. Kada je prevrat uspio, neki od njih su zaista ušli u strukture nove vlasti u Srbiji. Drugi su, kao civilna legija stranaca, nastavili da šire iskustvo rušenja dikatatura po Istočnoj Evropi i Bliskom istoku. Treći su integrisani u periferne krugove globalne i evropske birokratije. Četvrti su, i sjedeći u Beogradu, našli načina da komercijalizuju svoje znanje i iskustvo.

Malo se u Beogradu zna da je 2003. u centru grada, u Knez Mihajlovoj 49, osnovana kancelarija „Centra za nenasilni otpor“ (Kanvas) i da i danas radi samo na drugoj adresi.. „Znali smo da nas poslije Miloševića očekuje mnogo posla“ – kaže programski koordinator Danijela Nenedić i dodaje sa ponosom da su „dobro obučili svoje sljedbenike u Bjelorusiji, Gruziji, Ukrajini, da je Šalikašvili dolazio kod njih u Beograd“.⁶ Zahvaljujući Ansanžu i Snoudu tokom 2012, je objavljeno na milione mejlova globalne obavještajne kompanije Stratfor iz Teksasa, koja je podacima snabdijevala američku vojsku i bezbjednosne službe. Između ostalog tu je i razmjena poruka između Marka Papića Sratforovog analitičara, koji je naše gore list, i već pomenutog Srđe Popovića. „To je impresivna momčad, koja kada je iskorišćena na pravi način, moćnija je od operativne jedinice na nosaču aviona, ali još uvijek zavise od finansiranja SAD“ – preporučuje Papić svojim teksaškim šefovima zemljake u Beogradu, dok Popović zavisnost Kanvasa od spoljne materijalne podrške potkrepljuje činjenicom da imaju samo 80 kvadrata na Novom Beogradu.⁷ U okviru te priče, po kojoj je Srbiji pripala čast da bude preteča onoga što će kasnije postati poznato pod imenom „obojene revolucije“ i „arapsko proljeće“, počelo je da se pominje i ime Džina Šarpa. Tokom pripreme oktobarskih promjena 2000. njegov neveliki spis pod naslovom „Od diktature do demokratije“, preveden je na srpski i u tiražu od 5000 primjeraka distribuiran otporašima kao priručnih za rušenje režima.

Šarpova slava

Ko je Džin Šarp, koji je u međuvremenu postao svjetski poznat autor od čijeg pomena strepe svi režimi u svijetu koji se u kancelarijama Stejt departmenta nađu na javnom ili tajnom spisku nepodobnih. Rođen je u imućnoj bostonskoj porodici, i to mu je, uz lične sposobnosti, omogućilo da vrlo mlad stekne diplomu i doktorat iz sociologije, odnosno politikologije na prestižnom Oksfordu. Intelektualno fasciniran Gandijevom nenasilnom borbom protiv britanske kolonijalne uprave, odnosno teorijom pasivne rezistencije, Šarp je napisao knjigu „Metode nenasilne akcije“. Mada je već i ovaj njegov prvenac fokusiran na praktična politička iskustva građanske neposlušnosti, knjiga nije imala šireg odjeka. Neuspjesi američkih službi u destabilizaciji i smjeni režima u Iranu, podstakli su ga da sam formira Institut Albert Ajnštajn. Pod nazivom koji i nije upućivao na sadržaj rada, njegova NVO se bavila širenjem i pomaganjem tzv. civilnih inicijativa i slobodnih udruženja građana, kakve su u komu-

nističkom razdoblju cvjetale u nekim istočno-evropskim zemljama i krajem prošlog vijeka činile infrastrukturu „plišanih revolucija“.⁸

Lider ukrajinske Pore objašnjava značaj Šarpovih djela i ulogu njegove NVO u smjeni vlasti u Ukrajini kojom je došao Juščenko. „Šarpova knjiga ‘Iz diktature u demokratiju’ bila je biblija Pore, a koristio je i Otpor u Srbiji. Aktivisti Pore su je sami prevodili, ali onda smo se obratili Institutu Albert Ajnštajn i dobili besplatan prevod u 12 hiljada primjeraka“ – kaže Oleg Kirjenko.⁹ A bivši ministar odbrane Litvanije kaže da bi „radije imao ovu knjigu nego atomsku bombu“. Da li je ipak prevođenje i umnožavanje Šarpovih tekstova i širenje njegovih ideja među mladim aktivistima bilo dovoljno da se pokrenu mase protiv režima? Sigurno ne! Naravno, prvi preduslov je da u ciljanoj zemlji postoji javna ili ilegalna organizovana opozicija, plus kritična masa nezadovoljnih u društvu. Ali, koji to režim danas u svijetu nema opoziciju i određenu masu nezadovoljnih, posebno među mladima, koji su po generacijskoj psihologiji skloni buntu i promjenama. U godinama globalne recesije naći ćete ih čak i u razvijenim demokratskim zemljama Zapada, ali to nije dovoljno. Šarpovi sve kraći i sve popularnije pisani, sve konkretniji i operativniji praktikumi mogli su da obezbijede rezultat tek u kombinaciji sa spolja indoktrinisanim, mobilisanim, organizovanim i daljinski usmjeranim masama nezadovoljnih na terenu. Ali, i sa logistikom, infrastrukturom, kadrovima, specijalnim operacijama i profesionalnom koordinacijom, a to je već vrlo skup sport. U članku „Ko stoji iza Arapskog proljeća“, Toni Kartaluči daje vrlo preglednu shemu kretanja novca iz američkog budžeta, preko mreže NVO posrednika do krajnjih korisnika.

Trag novca i tehnička sredstva

Velika ulaganja dala su prve efekte prilikom secesije baltičkih republika od Ruske Federacije, onda su došli već veliki rezultati u Srbiji, Gruziji, Ukrajini itd. Samo Narandžasta revolucija u Ukrajini koštala je SAD oko 70 miliona dolara, računajući i sredstva koja je Vašington prethodnih godina uložio u promociju građanskog društva u toj zemlji.¹⁰ A tokom tri mjeseca uoči „Revolucije ruža“ u Gruziji, samo preko Fonda za otvoreno društvo uloženo je 45 miliona dolara u smjenu Ševarnadzea.¹¹ Institut Albert Ajnštajn je tako zauzeo važno mjesto na budžetskoj listi za potporu, koja ide preko Republikanskog (IRI) i Demokratskog instituta (NDI), Sorošove Fondacije za otvoreno društvo, ili direktno od Kongresa, Stejt departmenta, CIA-e i sl. izvora. Bili su to zanemarljivi troškovi u odnosu na enormne izdatke koji se računaju u milijardama za naoružavanje pobunjenika ili direktne vojne intervencije, koji su, u duhu poznate Klauzevicove formule, samo produžetak spoljne politike supersile. Prednost nije samo u neuporedivo manjim ulaganjima nego i u tome što omogućuje političkoj eliti SAD da bez prolivanja američke krvi, bez lobiranja za podršku Savjeta bezbjednosti UN, formalno bez agresije i bez vidljivog uplitanja u unutrašnje stvari drugih država, mijenja političku mapu svijeta.

Operacije se zvanično prikazuju kao benigna potpora razvoju univerzalnih vrijednosti poput demokratije, slobodnih izbora, ljudskih prava, građanskog društva

i mirnom rješavanju konflikata. Odnosno kao podrška snagama koje se u ciljanoj zemlji bore za te univerzalne vrijednosti, a protiv autoritarnog režima i diktatora. No, najprije treba vrijednosti vlastite zapadne civilizacije i kulture proglasiti za nesporne i neprikosnovene. Zatim valja neke legitimne režime, u skladu sa vlastitim geopolitičkim i geoekonomskim interesima, stigmatizovati kao zle, opasne, odmetničke, terorističke i sl: „imperija zla“, (Regan), „zemlje osovine zla“ (Buš) i sl. I, napokon, treba uzeti sebi za pravo da se, na osnovu prethodnih pretpostavki, naruši integritet drugih država i suverenitet drugih naroda kao nepodobnih - „preventivni i humanitarni ratovi“. Džin Šarp se uopšte i ne bavi problematizacijom navedene tri pretpostavke. Iako polazi od temeljnih pitanja političke teorije o uzrocima „dobrovoljnog robstva“ (De Bosi), o „metafizici pokoravanja“ (Ferero), o „porijeklu ljenosti i kukavičluka ljudi da se spontano suprotstave vlasti“ (Kant), odnosno o mogućnostima da se vlast porazi kolektivnim bojkotom, pasivnim otporom, građanskom neposlušnošću i sl., on se u makijavelističkom maniru bavi isključivo sredstvima kako da se smjena nepodobnog režima što efikasnije realizuje. U svojim radovima Šarp je razradio čak 118 metoda nenasilne borbe, ali, u skladu sa situacijom u datoj zemlji, primjenjuje samo neke od njih i pridodaje nove.

Organizovanje medijskih kampanja protiv režima, diskreditacija vodećih predstavnika vlasti i posebno njenog lidera, režiranje protestnih akcija, organizovanje opozicionih debata bez učešća druge strane, antirežimski istupi uglednih intelektualaca i umjetnika, karikiranje i ismijavanje svih poteza vlasti, mobilizacija buntovne mladeži, podsticanje štrajkova, upotreba banalnih incidenata u svakodnevnom životu (zastoji u saobraćaju, prekid struje, zakašnjela vatrogasna intervencija ili sl.) za masovne manifestacije nezadovoljstva, blokiranje puteva, bojkot nastave u školama, protestne dežure pred javnim ustanovama, antirežimski grafiti, stikeri i majice sa odgovarajućim sloganima, umreženi mobilni i satelitski telefoni, brze elektronske veze preko personalnih računara i laptopova, blogovi, sajtovi, SMS poruke, tematske videoigrice itd, itd. – sve su to samo neka od nenasilnih oružja iz Šarpovog arsenala.

Kako to izgleda u praksi

Dan D su obično izbori. Ali operacija rušenja vlasti sprema se ranije i duže, i to u širokom dijapazonu političkih i naizgled nepolitičkih aktivnosti. Takve aktivnosti treba da postanu mobilizator, organizator i detonator eksplozije autentičnog nezadovoljstva određenog dijela populacije kakav postoji uvijek i svugdje, a pogotovo u vrijeme socijalnoekonomskih kriza.

1-Preko međunarodnih agencija za podršku slobodnim medijima uplaćuju se značajna sredstva na određene račune sa jasnim zadatkom. Medijska diskreditacija vlasti, a posebno njenog lidera, obavlja se po sistemu bušenja sa svih strana. Vlast se u medijima napada kao u svemu neuspješna, korumpirana, izdajnička, kriminalizovana itd., a novinari serijski neprestano proizvode afere. Vlast je tako satjerana u defanzivu da panično demantuje, objašnjava, opravdava i brani se od kompromitacije, a da ne stiže da reaguje na tako raširenom frontu.

2-Sa istih međunarodnih adresa finansira se formiranje mreže NVO za demokratiju, ljudska prava, transparentnost, upravljanje konfliktima, razvoj civilnog društva, promociju mladih lidera i sl. Kao osnivači i aktivisti animiraju se mladi ljudi srednjoškolskog i studentskog uzrasta i okupljaju oko istraživačkih projekata, edukativnih programa, radionica. Tu mladi koji su najviše pogođeni globalnom recesijom, dobijaju prvi honorarni angažman, dobijaju status, dobijaju osjećanje važnosti, ali istovremeno postaju objekt suptilne indoktrinacije, instruktaze, treninga, mobilizacije i drugih oblika manipulacije.

3-Vatreno krštenje predstavlja učešće u uličnim nepolitičkim protestima protiv zagađenja okoline, sječe drveća u urbanoj zoni, pojave salmonele u đaćkom domu, ispitnih rokova ili sl. Vlast nema motiva da ozbiljnije reaguje na ove nepolitičke proteste, a mladi i NVO aktivisti stiču potrebno iskustvo i samopouzdanje. Radi se samo o generalnoj probi i instruktori tek naknadno ove nepolitičke probleme povezuju sa lošom politikom vladajućih političara i svoje pitomce upućuju na opozicione partije.

4-Angažovanje međunarodnih rejting agencija, koje već prema potrebi proglašavaju pad odnosno rast popularnosti ciljanih kandidata odnosno stranaka. Inostranim porijeklom ove agencije stiču oreol nepristrasnosti u lokalnom odmjeraivanju snaga, a svojim međunarodnim renomeom autoritet stručnosti i pouzdanosti. Prepoznatljiva je informacija da je vladajuća stranka još u neznatnom vođstvu, ali je opozicija sve brže sustiže, što treba da osokoli opoziciju.

5-Okupljanje što veće broja opocionih stranaka u jedan blok, bez obzira na njihovu veličinu, program, političku orijentaciju. Pri tome se svim partnerima obećava ravnopravan status u okviru koalicije, a u predizbornoj kampanji nastupaju sa mješavinom njihovih ne samo različitih nego često i protivrječnim parolama tako da u njima svi birači nađu nešto što im odgovara.

6-Pridobijanje nezadovoljnika iz vladajuće partije, ili koalicije, da u toku kampanje i sami postaju kritičari vlasti i izvori podataka o malverzacijama. Izmišljenim, ili onim u kojima su i sami učestvovali, kako bi kasnije bili amnestirani, ili čak integrisani u novu postizbornu strukturu vlasti. Prednost, naravno, imaju pripadnici bezbjednosnog ili pravosudnog establišmenta.

7-Nedugo prije izbora nastupaju umreženi mladi nvo-aktivisti, koji pod zajedničkim kratkim i sugestivnim nazivom (Otpor, Pora, Zubr i sl.) i jedinstvenom simbolikom, najavljuju pad režima kratkim ekspresivnim formulacijama „Gotov je!“ „Ode!“ „Dosta!“ „Samo što nije?“ „Još malo!“ „Došao je kraj!“ „Konačno!“ i sl., ispisanim na sajtovima, mejlovima, plakatama, sa jedinstvenim logom u prepoznatljivoj boji.

8. Čitava kampanja je praćena doziranom međunarodnom medijskom stigmatizacijom vlasti, vladajuće stranke ili koalicije i njenog lidera. Proglašavaju se kočnicom ekonomskog razvoja, evroatlantskih integracija, neprihvatljivim za susjede, kao i za međunarodnu saradnju i inostrana ulaganja. U tom smislu se navode

imena predstavnika moćnih država i međunarodnih organizacija ili se izmišljaju „anonimni i obično dobro obaviješteni krugovi“. I, svi najavljuju svesrdna podršku novoj vlasti.

9-Do dana izbora uigravaju se veze između stranačke opozicije, nezavisnih medija, nevladinih organizacija i rejting agencija za ispitivanja javnog mnjenja, te spoljne koordinacije i finansijske potpore. A njima se pridružuju i međunarodni kontrolori ze demokratske i fer izbore, koji će prema potrebi prvi proglasiti poraženog za pobjednika i pobjednika za poraženog, ili proglasiti neregularnost izbora ukoliko nisu dali očekivani rezultat. U svakom slučaju mase će biti izvedene na ulicu.

10-Završnica su masovne ulične manifestacije na trgovima, pred zgradama vlade ili parlamenta, koje unaprijed proglašavaju pobjednika i krađu glasova. Važno je masovnost i visoku temperaturu protesta održati sve dok se postojeća vlast ne natjera na povlačenje ili nepovoljnu nagodbu o prelaznoj vladi. Zato se kao podrška na bini smjenjuju popularni umjetnici, sportisti i druge javne ličnosti, a čitav politički spektakl prate rok-orkestri. Tu se nekako nađu i pokretne kuhinje sa hranom i pićem, kape i kišobrani protiv padavina, čebad protiv hladnoće, šatori sa poljskim krevetima za kraći odmor, medicinska ekipe i sl., bez čega danonoćno bdijenje nije moguće.

11- „Pobjednicima“ već u konfuznom intermecu, kada zvanična izborna komisija još nije izbrojala i objavila zvanične rezultate, stižu čestitke ambasada i stvaraju pobjedničku atmosferu. Istovremeno, svaki pokušaj vlasti da uspostavi red i mir i sankcioniše izgrede proglašavju represijom, prekomjernom upotrebe sile, nasiljem režima, kršenjem ljudskih prava i demokratije. Zbog toga se vlastima upućuju upozorenja, prijetnje i ultimatum.

12-Samo koji dan po obavljenom poslu, pobjednici će se naći na raportu kod inostranih sponzora kako bi im bio isporučen račun visokih troškova podrške i spisak poteza kojima će se odužiti. Uslovi su politički, ali ne manje i ekonomski, pa i kadrovski, te se nova vlast neprijatno suočava sa činjenicom da je zapala u vazalni odnos prema svojim inostranim prijateljima.

Teorija i istorija

To bi otprilike bio scenarij koji smo već više puta vidjeli i vjerovatno ćemo ga još gledati, ali mnogi analitičari podsjećaju da u tome nema ništa originalno. „Mnoge stvari koje mi danas tako otvoreno radimo, prije 25 godina je tajno radila CIA“ - kaže Alen Vajštajn.¹² Upućuje se na čuvenu operaciju „Gladio“, kojom su zapadne službe prevenirale pobjedu komunista na izborima u Italiji. Uz pomoć italijanske desnice inscenirani su brojni atentati, otmice i likvidacije istaknutih javnih ličnosti i bombaški napadi na javne objekte, da bi bili pripisani anarhistima, crvenim brigadistima i ljevici generalno. Cilj je bio da postojeća vlast dobije odriježene ruke da uspostavi red i mir, a ljevica kompromituje u očima italijanskih birača. Neki analitičari smatraju da je i odlazak sa vlasti generala Šarla de Gola bio posljedica

slične zavjere zbog njegovog francuskog nacionalizma, antiamerikanizma, napuštanja NATO- a i sl. Pa čak i da su vođe studenstkih demonstracija na Trgu Tjenanmen u Pekingu prethodno bili na obuci u Hongkongu. Džin Šarp se obično poziva na Gandija, Tolstoja i Toroa kao svoju inspiraciju kada je riječ o nenasilnom otporu. „Opirodi diktatura“, kaže da je, „učio od Aristotela pa sve do modernih analitičara totalitarizma, te iz istorije dikatatura, naročito nacističkog i staljinističkog sistema“. ¹³ Iako su mu objektivno mnogo bliže ideje teoretičara revolucionarne smjene vlasti, sa desna Kurcia Malapartea i Jozefa Gebelsa, a sa lijeva Gebelsovog učitelja Vilija Mincenberga, Lenjina i Trockog. Malaparte je još 1931. tvrdio da se smjene režina nikada ne događaju same od sebe u kombinaciji napetih istorijskih okolnosti i spon-tane pobune masa, nego su čisto tehnička stvar. „Za Malapartea, kao i za Trockog, smjena režima može se dogoditi u bilo kojoj zemlji, uključujući stabilne demokratije zapadne Evrope, ukoliko postoji dovoljno odlučna grupa ljudi rešenih da to postignu“. ¹⁴ Valja primijetiti da je to ipak pretjerivanje, jer smjenu režima je teško postići spolja, ukoliko istovremeno ne postoji kritična masa antirežimski raspoloženog naroda. Nasuprot Marksu, koji je vjerovao da istorijske promjene nastaju društveno-istorijskom nužnošću, Lenjin je razradio i primijenio strategiju i taktiku rušenja režima snagom ilegalne partijske organizacije, ali je to do Drugog svjetskog rata uspjelo samo u jednoj zemlji. Doduše, danas se to izvodi desuverenizacijom nacionalnih država, koordinacijom medijskog oblikovanja javnog mnjenja, nevladinih organizacija i tajnih operacija, iliti „združenom akcijom špijuna, novinara i nvo-aktivista“. Na to ipak treba dodati malo uvijek nezadovoljnog naroda i mnogo novca, odnosno vojne, tehničke, logističke i kadrovske podrške. Na Džina Šarpa su posebno uticali rezultati istraživanja britanskog Instituta Tavistok. Formirala ga je vojska poslije Velikog rata radi razvijanja tehnika psihološkog ratovanja, a njegov direktor Fred Emeri objavio je rad o hipnotičkom djelovanju medija. Uočio je fenomen „rojenja adolescenata“ na rok koncertima, kao i mladalačku „pobunjeničku hysteriju“ koja ih prati, što je ubrzo našlo široku primjenu u specijalnim opracijama CIA i MI6. Ima kod Šarpa, naravno, i tragova velike literature kao su „Psihologija masa“ Gistava le Bona, „Masovna psihologija fašizma“ Vilhelma Rajha itd.

U čijoj službi

Kome ili čemu treba sve ovo što se danas prije svega vezuje za Džina Šarpa? Natalija Naročinska upire prstom na jedinu supersilu i njenu strategiju globalizacije. „Početkom 20. vijeka u SAD se već formirao moćni centar finansijskih interesa koji je čvrstim ekonomskim, političkim vezama bio povezan sa finansijskim grupama evropskih država. Međusobno bliskim krugovima Evrope i Amerike jednako su smetali i bili strani monarhisti i nacionalno konzervativni temelji evropskih društava, kultura i klasične tradicije međunarodnih odnosa, uspostavljenih Vestfalskim mirom 1648 godine. Ovim krugovima bio je očigledan ishod svjetskog rata i otvarao im perspektivu političke, ideološke i finansijske dominacije ... Ključ tog projekta bilo

je odustajanje od nacionalnih interesa kao osnove politike i negiranje tradicionalne uloge nacionalnih država, osnivanje prve univerzalne međunarodne organizacije – wilsonijanske Lige naroda ... Pukovnik Edvard Hauz koji je bio Vilsonov alter ego, formirao je 1916. ekspertsku grupu za izradu modela budućeg svijeta i uloge SAD u njemu¹⁵. U toj gupi su se već nalazili predstavnici bogatih porodica Rokfeler, Morgan, Vanderlip, kao i ljudi iz vrha političkog establišmenta, poput braće Dals, od kojih će jedan postati državni sekretar, a drugi, u isto vrijeme, direktor CIA-e, te mnoge iskusne diplomate i stručnjaci, poput Džodža Kenana.

Bila je to kadrovska baza moćnog Savjeta za međunarodne odnose, koji se deklarirše kao nevladina, nepolitička, vanpartijska, neprofitna organizacija koja se bavi naučnim i stručnim raspravama o važnim pitanjima političkog, ekonomskog, kulturnog života SAD iz globalne perspektive. Savjet je po strateškom karakteru svojih odluka i preporuka odavno nadišao značaj Stejt departmenta. Ali, u međuvremenu se iz njega ispililo nekoliko ne manje važnih elitnih međunarodnih NVO, kao što su Trilaterala, Bilderberg grupa, Rimski klub, G-17. i sl., tako da je Savjet praktično postao punkt za direktno ili indirektno američko upravljanje globalnim poslovima. Okupljeni krem svjetske moći u oblasti finansija, biznisa, politike, medija i nauke njeguje nevjerojatnu umišljenost da je sve što je dobro za Ameriku dobro i za sav ostali svijet. Štaviše, da SAD svojim pluralizmom rasnih, vjerskih, nacionalnih, političkih i ideoloških razlika koji skladno funkcioniše u njenim granicama, predstavlja inkarnaciju globalne zajednice i da im to daje pravo i obavezu da predvode čitav svijet. U vrijeme pobjede u nadmetanju sa komunizmom kada je Fukujama pisao o „kraju istorije“, državna sekretarka Olbrajt je govorila o „izuzetnosti američke nacije koja je sudbinski predodređena da vodi čitav svijet“. A da ti napadi povišenog uvjerenja o posebnoj misiji prate svaki američki trijumf, govori zanimljiv podatak da je krajem Drugog svjetskog rata Ruzvelt predlagao Čerčilu da se u interesu svjetskog mira demilitarizuju sve zemlje izuzev SAD. Dosljedno tome, svi ostali narodi i zemlje treba da im se prilagode, da prihvate superiorni sistem vrijednosti, obrasce ponašanja, stil života, aksiome i klišeje koje im milom i silom izvoze SAD u interesu cijelog čovječanstva.

Knjige Džina Šarpa posvećene su usavršavanju tehnike nadzora, kontrole, upravljanja, usmjeravanja, manipulacije i drugih manifestacija tzv. meke moći. U spoljnoj politici supersile „meka moć“ dobija sve veći značaj, ali ne dovodi u pitanje tvrdnu moć. Na djelu je, kako piše Džozef Naj, optimalna kombinacija tvrde i meke moći, koju on naziva „pametna moć“¹⁶. Šarpove ideje, istina, nisu neki originalan teorijski doprinos, ali nova jeste praktična razrada i popularizacija tih ideja, kao u vrijeme obojenih revolucija i arapskog proljeća. Ni njegova teorijski najambicioznija knjiga – prvenac „Metode nenasilne akcije“ nije se odlikovala nekim širim i dubljim misaonim uvidima, a knjižica „Od diktature do demokratije“ ni po namjeri autora ne predstavlja ništa drugo do konkretno uputstvo za akciji u zemljama istočne Evrope. A tek ova brošura „Samooslobođenje“, koja slijedi u prevodu na srpski, predstavlja do maksimuma uprošćeni praktikum za smjenu režima, prilagođen aktivistima Arapskog proljeća. Kome li je još namijenjen, odnosno ko je sada na redu?

(Endnotes)

- ¹ Template, by Jonathan Mowat Coup d'État in Disguise: Washington's New World Order "Democratization", "Global Research," 9. februar 2005.
- ² Gardijan od 26. novembra 2004.
- ³ Movat, ibid
- ⁴ Н. Нарочницкая, ответственный редактор, *Оранжевые сети, от Белграда до Бишкека*, Санкт-Петербург 2008
- ⁵ Tokom djelovanja Otpora u Srbiji, Homen je bio zadužen za odnose sa inostranim mentorima, Popović za kadrove, Andrić za marketing, Lečić za uvozi distribuciju propagandnog materijala
- ⁶ Asošijeted pres novembra 2004.
- ⁷ prema Ana Otašević, Naš čovjek iz Teksasa, Politika, 09. 12. 13.
- ⁸ Ostvarenja njegovih metoda u 21. vijeku Šarpa su zatekla u 80-im godinama starosti tako da se on sam rijetko pojavljuje na terenu, pa i Institut Albert Ajnštajn vodi njegova saradnica Džamila Rakib koja je supotpisala i ovu knjigu.
- ⁹ Vikipedija.
- ¹⁰ Irina Lebedeva, Brokeri „džank-revolucija“, u Naročinska Ibid
- ¹¹ Karlson u Lebedeva, Ibid.
- ¹² Lebedeva, ibid.
- ¹³ Džin Šarp, Od diktature do demokratije, Građanske inicijative, Beograd 2001, drugo izdanje
- ¹⁴ Džon Lokland, Tehnika puča, u Naročinska, ibid
- ¹⁵ Natalija Naročinska, Američki „istraživački centri“: oči, uši i savest Amerike, u Naročinska, ibid.
- ¹⁶ Džozef S. Naj, Budućnost moći, Arhipelag, Beograd 2012